

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

ĐẶNG BÍCH THỦY

**KIẾN THỨC BẢN ĐỊA TRONG SẢN XUẤT
NÔNG NGHIỆP CỦA DÂN TỘC MÔNG Ở
HUYỆN MÈO VẠC TỈNH HÀ GIANG**

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

THÁI NGUYÊN - 2016

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐẶNG BÍCH THỦY

**KIẾN THỨC BẢN ĐỊA TRONG SẢN XUẤT
NÔNG NGHIỆP CỦA DÂN TỘC MÔNG Ở
HUYỆN MÈO VẠC TỈNH HÀ GIANG**

Chuyên ngành: Địa lí học

Mã số: 60.31.05.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Dương Quỳnh Phương

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trong luận văn là trung thực chưa được công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào khác.

Thái nguyên, tháng 4 năm 2016

Tác giả luận văn

Đặng Bích Thủy

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Dương Quỳnh Phương đã chỉ bảo, hướng dẫn và giúp đỡ tôi rất tận tình trong suốt thời gian thực hiện và hoàn thành luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ tận tình của Ban chủ nhiệm khoa Địa lí, các Thầy, Cô giáo khoa Địa lí, trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện thuận lợi và giúp đỡ tôi trong suốt thời gian nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Tôi xin cảm ơn các cơ quan, Ban, ngành huyện Mèo Vạc và các cá nhân đã tạo điều kiện và tận tình giúp đỡ tôi trong thời gian nghiên cứu, thu thập tài liệu và thực địa tại địa phương.

Cuối cùng, tôi xin cảm ơn gia đình, những người thân và bạn bè luôn động viên, ủng hộ và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu và thực hiện luận văn.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2016

Tác giả luận văn

Đặng Bích Thủy

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu	5
4. Giới hạn phạm vi nghiên cứu	6
5. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu.....	7
6. Những đóng góp của luận văn.....	9
7. Cấu trúc của luận văn	10
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ KIẾN THỨC BẢN	
ĐỊA CỦA CÁC DÂN TỘC	10
1.1. Cơ sở lí luận.....	10
1.1.1. Tổng quan về dân tộc	10
1.1.2. Tổng quan về kiến thức bản địa.....	15
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	22
1.2.1. Khái quát về KTBD của các dân tộc ở Việt Nam	22
1.2.2. Đôi nét về dân tộc Mông ở Việt Nam.....	24
Tiểu kết chương 1	29
Chương 2. CỘNG ĐỒNG DÂN TỘC MÔNG Ở HUYỆN MÈO VẠC	
TỈNH HÀ GIANG VÀ KIẾN THỨC BẢN ĐỊA TRONG SẢN XUẤT	
NÔNG NGHIỆP.....	30
2.1. Vị trí địa lí, điều kiện tự nhiên.....	30

2.1.1. Vị trí địa lí.....	30
2.1.2. Điều kiện tự nhiên	30
2.2. Dân cư và thành phần dân tộc	35
2.2.1. Dân cư.....	35
2.2.2. Thành phần dân tộc.....	33
2.3. Đặc điểm cấu trúc cộng đồng và bản sắc văn hóa dân tộc Mông ở huyện Mèo Vạc.....	38
2.3.1. Tên gọi và nguồn gốc của dân tộc Mông	38
2.3.2. Địa bàn cư trú	40
2.3.3. Phong tục tập quán của dân tộc Mông	40
2.4. Tri thức bản địa trong hoạt động sản xuất nông nghiệp.....	48
2.4.1. Trong hoạt động trồng trọt	48
2.4.2. Trong hoạt động chăn nuôi.....	69
2.5. Đánh giá chung về kiến thức bản địa của người Mông ở huyện Mèo Vạc.....	76
Tiêu kết chương 2	77
Chương 3. MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM GIỮ GÌN, PHÁT HUY KIẾN THỨC BẢN ĐỊA TRONG SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP CỦA DÂN TỘC MÔNG Ở HUYỆN MÈO VẠC TỈNH HÀ GIANG.....	79
3.1. Cơ sở để đưa ra các giải pháp bảo tồn và phát huy kiến thức bản địa của dân tộc Mông ở Mèo Vạc tỉnh Hà Giang.....	79
3.1.1. Nhiệm vụ và định hướng phát triển của tỉnh Hà Giang đối với đồng bào dân tộc Mông	79
3.1.2. Vai trò của KTBD và sự cần thiết phải giữ gìn, phát huy kiến thức bản địa của các dân tộc	82
3.1.3. Một số thay đổi về KTBD của dân tộc Mông ở Mèo Vạc	84
3.1.4. Các yếu tố tác động đến sự thay đổi của kiến thức bản địa	90
3.2. Một số giải pháp nhằm giữ gìn, phát huy kiến thức bản địa trong sản xuất nông nghiệp của dân tộc Mông ở huyện Mèo Vạc tỉnh Hà Giang	97
3.2.1. Một số giải pháp chung nhằm giữ gìn và phát huy kiến thức bản địa.....	97

3.2.2. Một số giải pháp cụ thể nhằm giữ gìn và phát huy kiến thức bản địa trong sản xuất nông nghiệp của dân tộc Mông huyện Mèo Vạc	103
Tiểu kết chương 3	106
KẾT LUẬN	108
TÀI LIỆU THAM KHẢO	111

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Chữ viết đầy đủ
CNH-HĐH	Công nghiệp hóa -hiện đại hóa
ĐDSH	Đa dạng sinh học
DTTS	Dân tộc thiểu số
KTBD	Kiến thức bản địa
KHKT	Khoa học kỹ thuật
KT - XH	Kinh tế - xã hội
PTBV	Phát triển bền vững
TNTN	Tài nguyên thiên nhiên

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1. Diện tích, dân số và mật độ dân số năm 2015 phân theo xã của huyện Mèo Vạc	35
Bảng 2.2. Thành phần các dân tộc huyện Mèo Vạc tỉnh Hà Giang năm 2015	36
Bảng 2.3. Lịch thời vụ (truyền thống)	52
Bảng 3.1. Lịch thời vụ (có sự thay đổi so với lịch thời vụ truyền thống)	84

DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ

Hình 2.1.	Bản đồ hành chính huyện Mèo Vạc, tỉnh Hà Giang	33
Hình 2.2.	Biểu đồ thể hiện cơ cấu các dân tộc huyện Mèo Vạc năm 2015	37
Hình 2.3.	Bản đồ phân phân bố dân cư và cơ cấu dân tộc huyện Mèo Vạc.....	38
Hình 3.1.	Sơ đồ Kiến thức bản địa trong các dự án phát triển	103